

CoP Wijken van de Toekomst

10 September 2018, Loenen/Apeldoorn

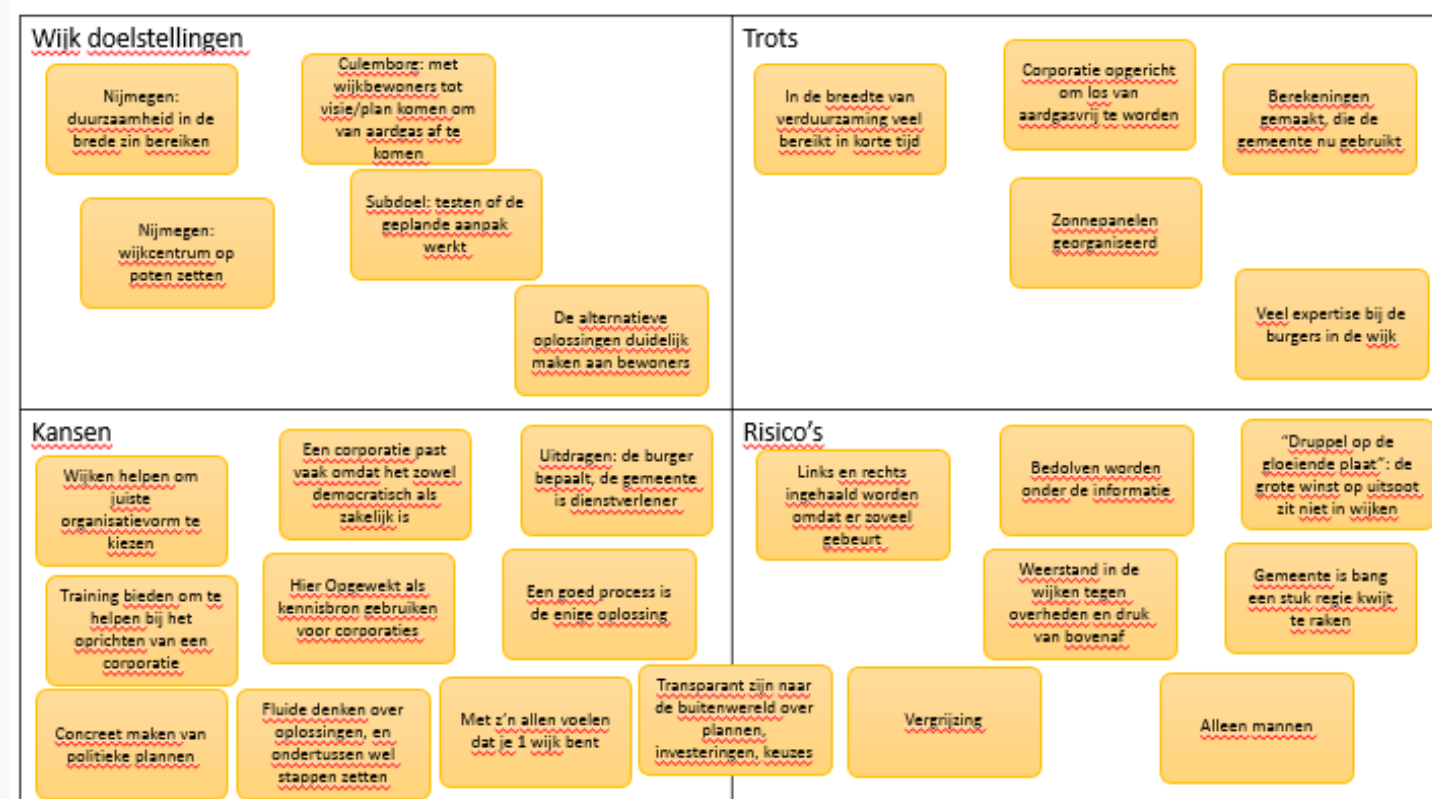
Thema 'Complexiteit'

Programma

- 16:30-16:45 – inloop
- 16:45-16:50 – welkom door Jan Straatman
- 16:50-17:00 - korte presentatie over de locatie (Oude Wasserij in Loenen)
- 17:00-17:45 – presentatie Anke/Birgit – introductie thema complexiteit en SNAP-aanpak
- 17:45-18:45 – presentatie van vier cases, 15 min per case (relatie met complexiteit)
- 18:45-19:15 – eten
- 19:15-19:30 – 'het kwartiertje van Thijs'
- 19:30-20:30 – interactieve sessie in vier groepen: - 1 groep per casus
- 20:30-21:00 – plenaire terugkoppeling: resultaten per groep, generieke inzichten, overeenkomsten en verschillen van de casussen, kansen en obstakels, discussiepunten

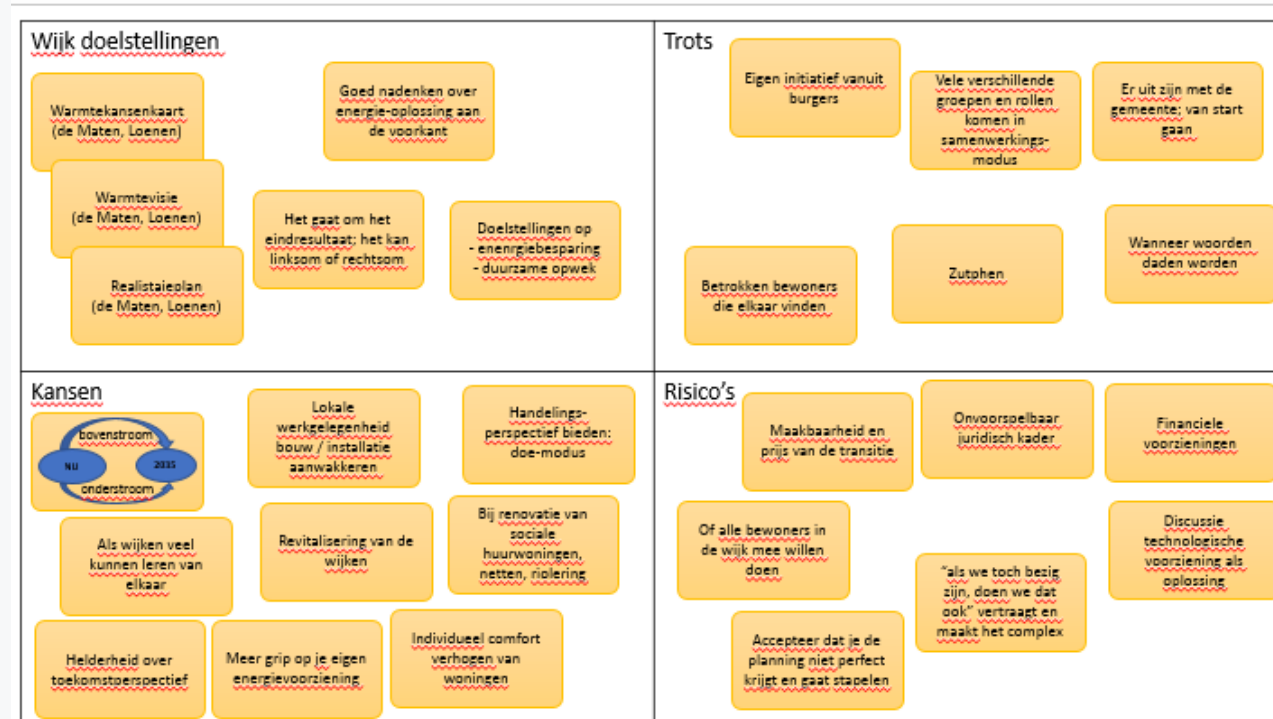
Thema 'Complexiteit' - Aanleiding

- Bijeenkomst 13-3-2018 in Apeldoorn: Uit de interactieve sessies (workshop en tijdslijn) bleek dat sommige deelnemers zich zorgen maken over de complexiteit: Ambities liggen heel hoog en 'dijen uit'.
- Enquête: Ook uit de antwoorden op de recente enquête bleek dat de meningen over complexiteit verschillen.

Thema 'Complexiteit' – Voorbeelden uit de sessie van 13-3-2018

- 'Als we toch bezig zijn, doen we dat ook vertraagt en maakt het complex.'
- 'We worden bedolven onder de informatie.'
- 'Het is mogelijk dat we links en rechts ingehaald worden omdat er zoveel gebeurt.'
- 'Omdat er zo veel bijkomt bestaat het risico dat vermoeidheid gaat optreden.'
- 'Er is ook het risico dat we werken aan deeloplossingen, sjoemeloplossingen, discutabele oplossingen.'
- 'Er is een systeemwereld die niet past bij de wijkeconomie.'

Thema 'Complexiteit' – Voorbeelden uit de enquête

- 'Verbreden vind ik wel interessant, waarbij de energietransitie de haak is waaraan je alles ophangt. Aan de andere kant: het is op dit moment al complex genoeg. Je moet eerst dat eerste traject goed op de rit hebben staan voor je aan verbreden kan gaan denken. Dus ja, interessant maar nu eigenlijk nog te vroeg.'
- 'Het thema verbreding spreekt mij aan maar daarbij is volgens mij niet zo interessant hoe je dat hanteerbaar maakt. Dat is niet zo moeilijk. Het doel van de verbreding is dat je meer mensen mobiliseert voor een proces in de buurt, omdat mensen verschillende interessegebieden hebben, waarop ze een bijdrage kunnen leveren. Kortom, het is een kans om meer enthousiasme te genereren voor een 'wijk van de toekomst'. De vraag is dus hoe dat enthousiasme kanaliseert tot tastbare resultaten waar mensen trots op kunnen zijn.'
- 'Volgens mij speelt bij de complexiteit ook de invloeden van buiten (landelijke politiek, regionaal aanbod/krapte). Essentieel is aansluiten bij de behoefte in de wijk en als dat verbreding van de opgave betekent, dan is dat zo.'

Thema 'Complexiteit' – Drie lagen

Uit de bijeenkomst van 13 maart 2018, de enquête en voorbereidende gesprekken voor vandaag kwam een onderscheid in drie lagen naar voren:

1. Complexiteit gezien vanuit de wensen/houding/kennis van betrokken belangenhouders
2. Complexiteit gezien vanuit de demografische, sociale en technische kenmerken van de wijk
3. Complexiteit gezien vanuit de nationale en regionale doelstellingen en institutionele kaders versus bottom-up processen

Thema 'Complexiteit' – de eerste laag

Complexiteit gezien vanuit de wensen/houding/kennis van betrokken belangenhouders

- Voorbeeld Loenen: veel betrokkenheid van vrijwilligers
- Inbreng kennis: financieel, juridisch, fiscaal, energie-technisch, betrokkenheid bewoners organiseren: scholen betrekken, voorlichtings- en publiciteitsactiviteiten, organiseren processen die aansluiten bij de wijk/het dorp, kruisbestuiving, maar ook wachtlijsten, rapportages, wensen/houding/kennis gemeente, wensen/houding/kennis bedrijven
- Sociale cohesie: 'wij-gevoel'
- Op termijn wil Loenen zich profileren als 'zonedorp', mogelijk interessant voor toerisme,
- Individuele versus collectieve oplossingen

Thema 'Complexiteit' – de tweede laag

Complexiteit gezien vanuit de demografische, sociale en technische kenmerken van de wijk

- Samenstelling bewoners, bijvoorbeeld veel gezinnen / alleenstaanden / leeftijdsopbouw / opleidingsniveau / inkomensverdeling etc.
- Type woningen – appartementen / vrijstaande woningen, huur/koop, nieuw/oud
- Voorbeeld Loenen: eerste insteek op isolatie en zonnepanelen, voor de ambities 'van het gas af' was/is de insteek op (de combinatie van) all-electric, groen gas, biomassa – dus niet op warmtenet (vanwege beschikbaarheid mest en biomassa en lage bebouwingsdichtheid en onzekerheid over geothermische bronnen)

Thema 'Complexiteit' – de derde laag

Complexiteit gezien vanuit de nationale en regionale doelstellingen en institutionele kaders versus bottom-up processen

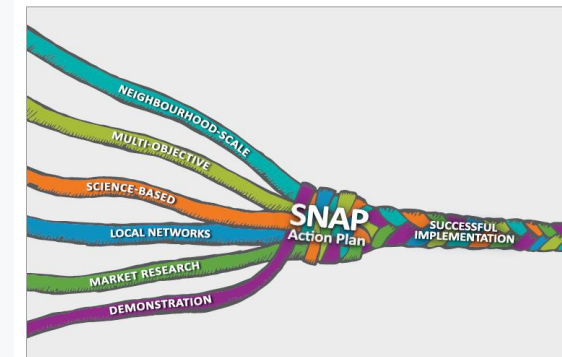
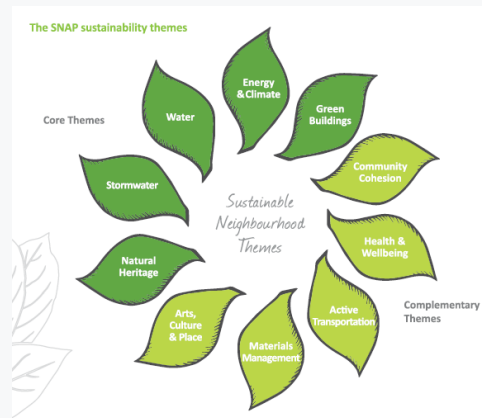
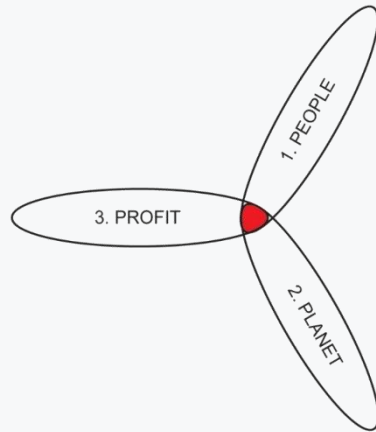
- Hoe passen lokale plannen en ambities bij nationaal beleid en afspraken,
- Kaders zijn niet goed vastgelegd: onduidelijkheden m.b.t. coördinatie en regie, 'wie zegt wat'/'wie mag wat zeggen'/'hoe doe je dat'/'past het lokale plan wel in nationale afspraken'?
- Voorbeeld Loenen: past de ambities van groen gas en biomassa wel bij nationale afspraken?
- Factor tijd: Wat zijn de effecten op de planning?

Thema 'Complexiteit'

Vandaag gaan we met elkaar delen:

- Hoe complex is de opgave van de energietransitie?
- Hoe kijken verschillende deelnemers van de bijeenkomst tegen de complexiteit aan?
- Welke kansen biedt de complexiteit?

We gebruiken hiervoor inzichten uit het Fusie van Belangen Gedachtegoed en de 'SNAP-aanpak' uit Toronto/Canada

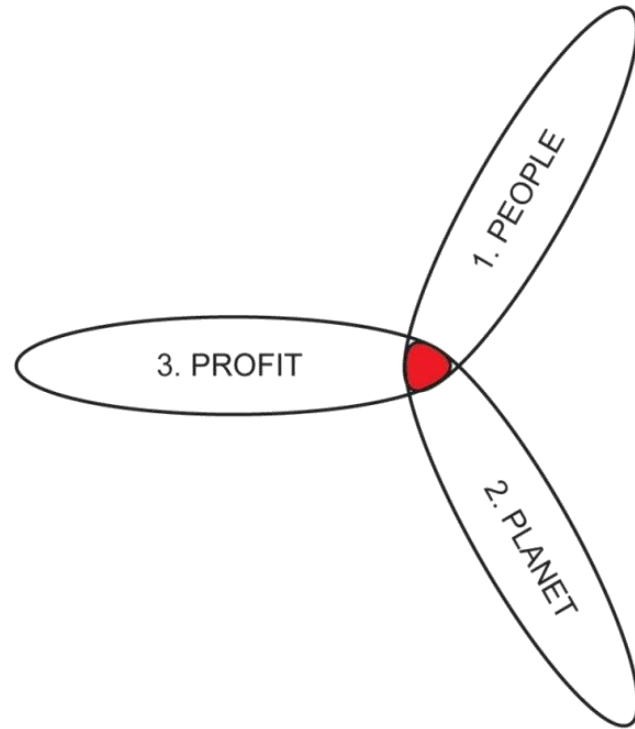

Aanpak Toronto

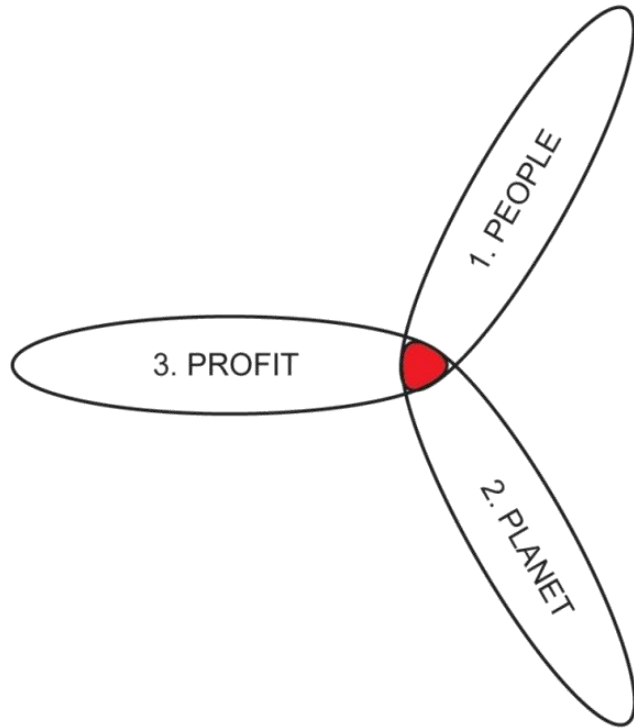
CoP Apeldoorn, september 2018

- Anke van Hal Nyenrode Business Universiteit

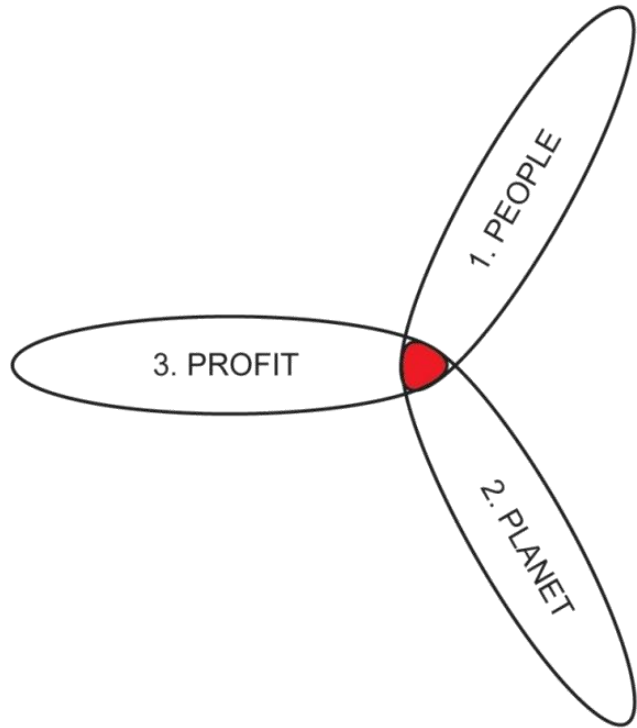
- Fusie van Belangen

stap 1.
Het analyseren van de behoeften van de mensen hier & nu

mediale prefrontale cortex
Jasper Müller

- Fusie van Belangen

stap 1.

Het analyseren van de behoeften van de mensen hier & nu

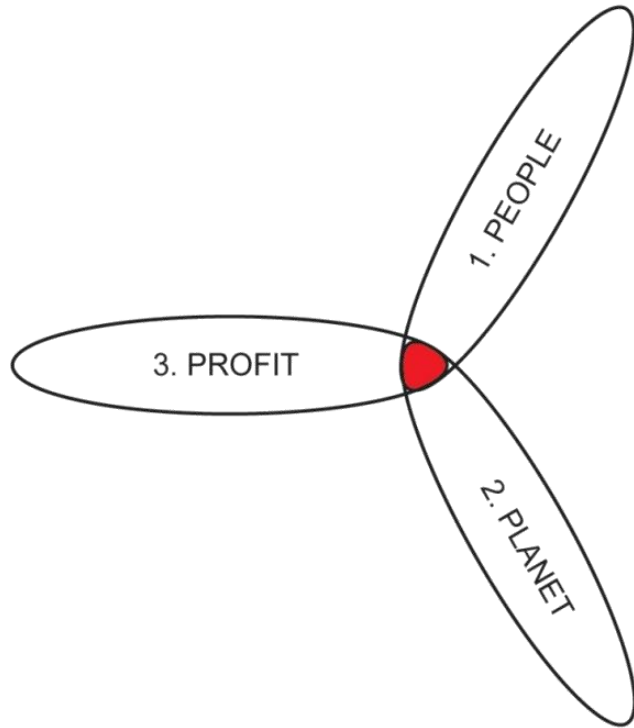
stap 2.

Het behartigen van de belangen van de mensen hier & nu op een manier die ook rekening houdt met de belangen van de mensen daar & later

mediale prefrontale cortex

Jasper Müller

- Fusie van Belangen

stap 1.

Het analyseren van de behoeften van de mensen hier & nu

stap 2.

Het behartigen van de belangen van de mensen hier & nu op een manier die ook rekening houdt met de belangen van de mensen daar & later

stap 3.

Een aantrekkelijke manier vinden om dit gefinancierd te krijgen.

mediale prefrontale cortex
Jasper Müller

- Fusie van Belangen

Bij renovaties met hoge energieambities: de 3^e succesfactor!!

SAMEN WILLEN

© Sophia van der Hoek

- Een focus op bewonersbelangen

SAMEN BRENGEN

© Jacqueline Hagman

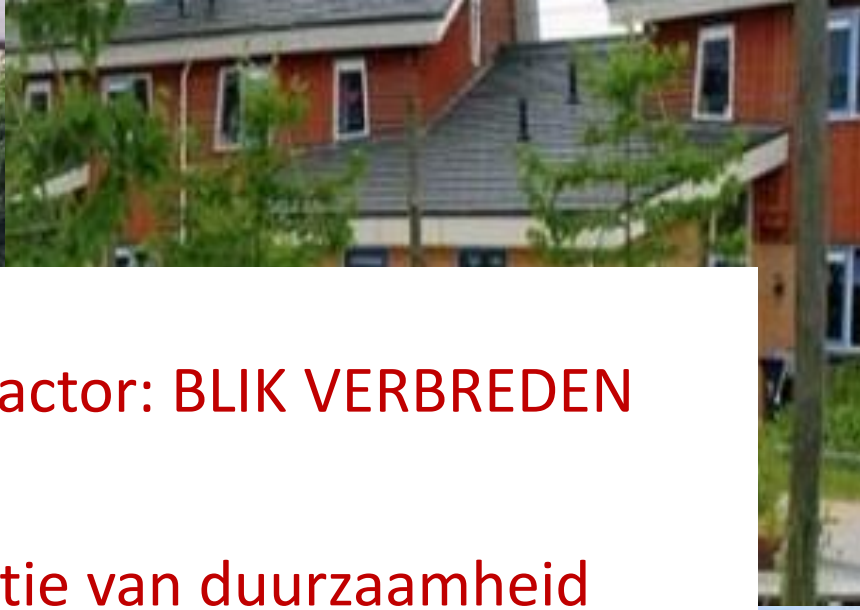
- Inbedden in een bredere context

SAMENWERKEN

© Mandy Snijders

- Dat vereist vaardigheden

Succesfactor: BLIK VERBREDEN

Definitie van duurzaamheid

Van woning naar wijk

Meer disciplines

In de tijd

Ook belangen mensen later

- Onderzoek 'Lessen uit het verleden'

- Lighthouse (Handelsmissie 2015, Vancouver)

A-B-C-D-Evolution[®]

USUAL PRACTICE
NO COMMUNICATION

BETTER PRACTICE
SOME COMMUNICATION

BEST PRACTICE
WORKING TOGETHER

*BUILDING THE WORLD
OF TOMORROW*

[SUSTAINABLE
SOLUTIONS](#)

[COLLABORATE
WITH US](#)

[KNOWLEDGE
& INSPIRATION](#)

[CONTACT
US](#)

CITY SOLUTIONS FOR AN URBANIZING WORLD

Cities100 proves that innovative and progressive climate action is well underway in cities

Apartment Retrofits Prioritize Resident Well-Being

Toronto is renovating its older building stock via a community-focused program that engages property owners, building managers, and residents in improvements.

Neighborhood Renewal Boosts Climate Resilience

Toronto's Sustainable Neighbourhood Retrofit Action Plan is bringing adaptation and mitigation measures to apartment buildings and single-family homes.

City of Toronto Tower Renewal Program

- Lezing op Ryerson-University

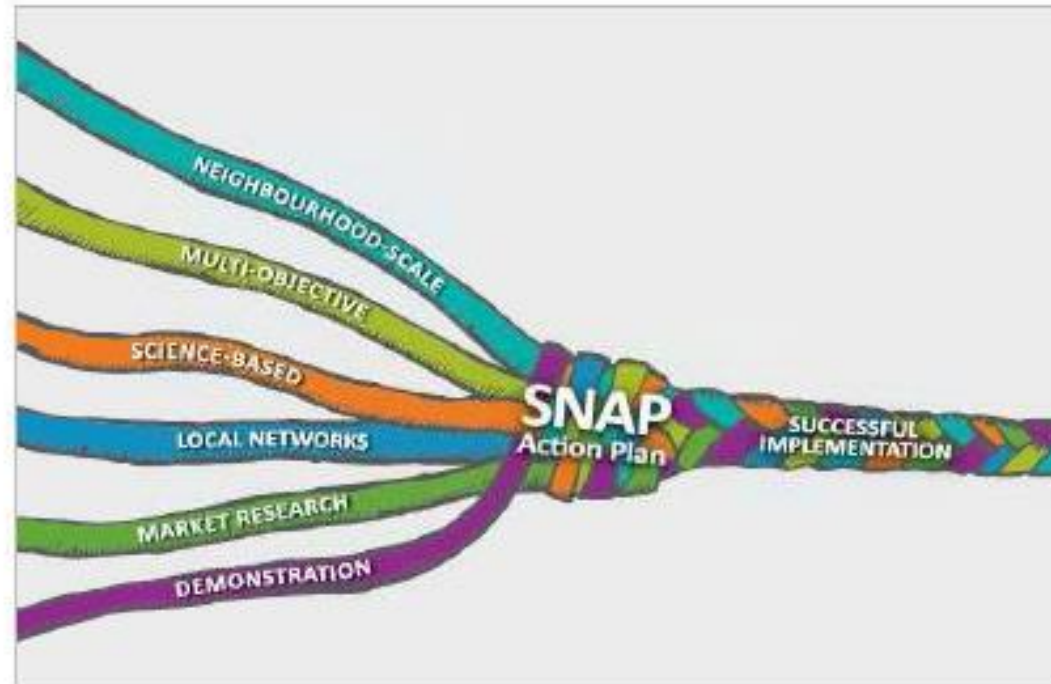
What is a SNAP?

A **neighbourhood-based strategy** for environmental improvement, climate adaptation and urban renewal, coupled with on the ground **implementation action**.

- Sustainable Neighbourhood (Retrofit) Action Plan

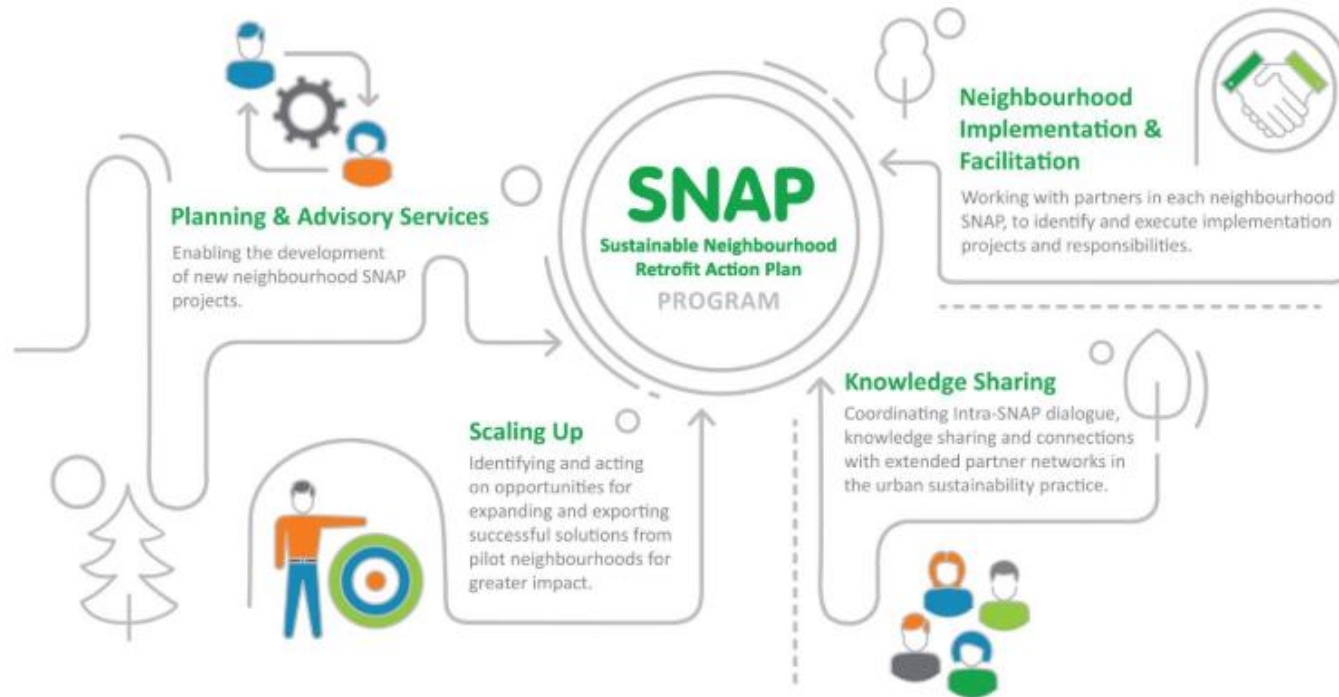
Essential Elements of SNAP's Approach

Wat is het?

The SNAP Program aims to accelerate the creation of sustainable neighbourhoods in older urban areas by providing a neighbourhood-based solution for achieving greater impact in urban renewal and climate action.

The SNAP Program consists of four activity areas:

- Wat is het?

Six SNAP neighbourhoods in the GTA

San Romanoway Towers Revival Project

Member of Conservation Districts

TORONTO AND REGION CONSERVATION AUTHORITY

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Resident Dreams

Shared at a Pop-up Park event

Member of Conservative Districts

TORONTO AND REGION CONSERVATION AUTHORITY

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Revival Initiatives

1. **Edible Balconies (2014)**
2. **Major Outdoor Revitalization (2015)**
3. **Skills Training & Programming (2015-16)**
4. **Indoor Tower Retrofit (Phase II- 2016/17)**

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway: Edible Balconies (2014)

148 Edible Balconies Implemented in 6 towers
8 Residents hired & 200+ trained

Food Share

Ministry of Conservation Ontario

TORONTO AND REGION CONSERVATION AUTHORITY

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Towers Master Plan

Crowdsourced design competition

Member of Conservation Ontario

TORONTO AND REGION CONSERVATION AUTHORITY

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Skills Training & Programming

Naturalization Plantings

- 201 Native trees and shrubs planted by 80 volunteers
- Plants will be maintained by residents

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Skills Training & Programming

Fruit Orchard Supported with Rainwater Harvesting

- 40 Fruit trees
- Orchard Management & Fruit Tree Care Certification for Residents
- Internship Opportunities & Social Enterprise Venture

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Skills Training & Programming

Allotment Garden Supported with Rainwater Harvesting

- 63 Plots- Sold out the first day!
- Garden Management + Urban Ag. Training for Residents

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Skills Training & Programming

Sustainable Carpentering Skills Training

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Skills Training & Programming

Environmental Awareness and Community Pride Through
Arts & Culture

Minister of Conservation Ontario

TORONTO AND REGION CONSERVATION AUTHORITY

- SNAP: San Romanoway Towers

San Romanoway Revival Phase II

Indoor Retrofits (Energy/ Water) & LID

Member of Conservation Ontario

TORONTO AND REGION CONSERVATION AUTHORITY

- SNAP: San Romanoway Towers

Environmental challenges

1. Basement Flooding
2. High energy and water consumption
3. Black Creek in poor health
4. Scarce urban forest

- SNAP: Black Creek

Black Creek Neighbourhood, Apartment Towers

Food Security is # 1 issue, on top of jobs and violence

- SNAP: Black Creek

Black Creek Neighbourhood, Single Family Homes

A true passion for growing food...

Estimated 1,200 Vegetable Gardens

- SNAP: Black Creek

Black Creek Neighbourhood, Single Family Homes

Estimated 700 Fruit Trees

- SNAP: Black Creek

Growing Food & Green Opportunities

1. Stormwater Management & Basement Flooding Prevention

2. Urban Forest Enhancement

3. Energy Conservation

4. Food Production Supported by Rain Water Harvesting

Green
Social
Enterprise

1. Harvest the Rain Home Retrofit Program

➤ 36 Workshops

- Energy Retrofits & Incentives
- Do It Yourself Downspout Disconnection
- Urban Agriculture and Food Preparation

➤ 2 Newsletters

➤ 3 BBQs/ Community Celebrations

➤ Booths and Presence at Other's events

- SNAP: Black Creek

Verduurzaming van kwetsbare wijken

Experimentenprogramma Op sociale wijze gebiedsgericht van aardgas af

Versillende steden hebben wijken aangewezen die 'van het gas los' gaan. Deels zijn dit wijken met kwetsbare bewoners en problemen in de sfeer van de leefbaarheid en veiligheid. Dat maakt de verduurzaming van deze wijken extra complex. In dit experimentenprogramma zetten Platform31 en Nyenrode in op een dubbelslag, door de energietransitie in kwetsbare wijken te verbinden met de sociale opgave. In de Tower renewal-aanpak in het Canadese Toronto staat dit brede perspectief centraal: duurzaamheidsspecialisten werken er intensief samen met social workers. Door deze en andere succesvolle buitenlandse voorbeelden te vertalen, en in de praktijk te testen, ontwikkelen we aanpakken voor onze eigen complexe wijken.

Een gebiedsgerichte opgave

Met het vervangen van de aansluitplicht op het gasnet door het recht op warmte, maakt het Rijk de weg vrij voor aardgasvrij wonen. Ook lokaal komen partijen uit de startblokken. Diverse steden starten

problemen achter de voordeur zoals armoede, werkloosheid, schulden, eenzaamheid, verslaving en opvoedingsproblemen. Daardoor hebben bewoners andere zorgen dan de energieopgave. Hun wijk gaat van het gas af. Maar wat krijgen ze daarvoor terug?

Verduurzaming kwetsbare wijken

Soort Startbijeenkomst

Datum Woensdag 19 september 2018 ([zet in uw agenda](#))

Tijd 13:30 uur - 16:30 uur

Locatie Utrecht

Prijs Deelname is kosteloos, maar uitsluitend voor (potentiële) deelnemers aan het experimentenprogramma Verduurzaming kwetsbare wijken

Informatie

Kaart

Programma

Aanmelden

Dit najaar starten Platform31 en Nyenrode Business Universiteit het experimentenprogramma Verduurzaming kwetsbare wijken waarin we ons samen met gemeenten, woningcorporaties en andere betrokken partijen richten op de sociale én milieutechnische verduurzaming van twaalf kwetsbare of afglijdende wijken in Nederland. Tijdens de startbijeenkomst op 19 september werken we de opzet van het experimentenprogramma verder uit en inventariseren we de kennisbehoefte van de deelnemende steden.

<https://www.platform31.nl/bijeenkomsten/startbijeenkomst-verduurzaming-kwetsbare-wijken>

- Biedt een dergelijke aanpak ook kansen voor Nederland?

Bayview Glen is a beautiful neighbourhood located in the community of Thornhill in the City of Markham and the [Don River Watershed](#).

Approximately 2,400 people reside in the neighbourhood, enjoying access to a mix of housing types, parks, parkettes, an elementary school, places of worship and nearby commercial and retail services. A branch of the East Don River flows through the area, contributing to create a rural outlook highly appreciated by the neighbours.

- SNAP: Bayview Glen (Markham)

Bayview Glen is characterized primarily by single detached homes built on large lots with green lawns, wide driveways and mature trees. These features, as well as the neighbourhood's proximity to a variety of amenities, make Bayview Glen a highly desirable place to live in the City of Markham and wider GTA.

- SNAP: Bayview Glen (Markham)

Creating the SNAP

The SNAP is created through a three-part process that includes data collection, engaging residents and businesses and evaluating options, to create a final local plan.

Phase 1

Review the current conditions

Identify areas for action → Immediate actions!

Phase 2

Integrated options

Evaluate and compare

Phase 3

Action Plan & Business Case → Ways to overcome barriers

- SNAP: Bayview Glen (Markham)

About the Plan

The Bayview Glen SNAP is an integrated action plan to foster local sustainability and wellbeing through improvements in five core areas:

- Water efficiency
- Ecosystem integrity
- Energy and climate
- Access and mobility
- Identity and culture

Priority actions addressing each core area were identified to improve local sustainability within the public realm as were those actions that could be achieved on private residential lots.

- SNAP: Bayview Glen (Markham)

Initiatives proposed in the Action Plan include:

- Retrofitting Bayview Glen Park, Glencrest Park and Stone Farm Parkette to achieve a range of SNAP objectives.
- Implementing stormwater management initiatives within several cul-de-sacs in the neighbourhood.
- Retrofitting some streets that have a “rural” cross-section to improve stormwater management, enhance aesthetics and create a more durable pavement structure.
- Installing sidewalks and bicycle routes to improve walkability and provide active transportation options.
- Implementing a separate sub-surface drainage system in the road right-of-ways, consisting of perforated pipes within granular trenches to manage stormwater and reduce flooding.
- Improving energy and water efficiency of residential dwellings.
- Managing stormwater on the homes surrounding property and through evapotranspiration as well as reducing infiltration and inflow to the surrounding sanitary system.
- Encouraging behaviour change for more sustainable choices.
- Succession planting for aging trees and dying ash trees.

• SNAP: Bayview Glen (Markham)

Which of the following activities would you be most interested in participating in? Please place a dot on the top 5 ones you think would be the most valuable for your property.

Landscaping

- Plant water efficient species such as Black-eyed Susan
- Water my garden less
- Capture rain water in a rain barrel
- Capture and use rain water in a cistern
- Install a rain garden
- Replace lawn areas with native plantings

Irrigation Systems

- Use an irrigation system that has a timer
- Use an irrigation system that has a rain sensor
- Retrofit my irrigation system to use drip/trickle and micro spray irrigation.
- I don't have an irrigation system

Pools

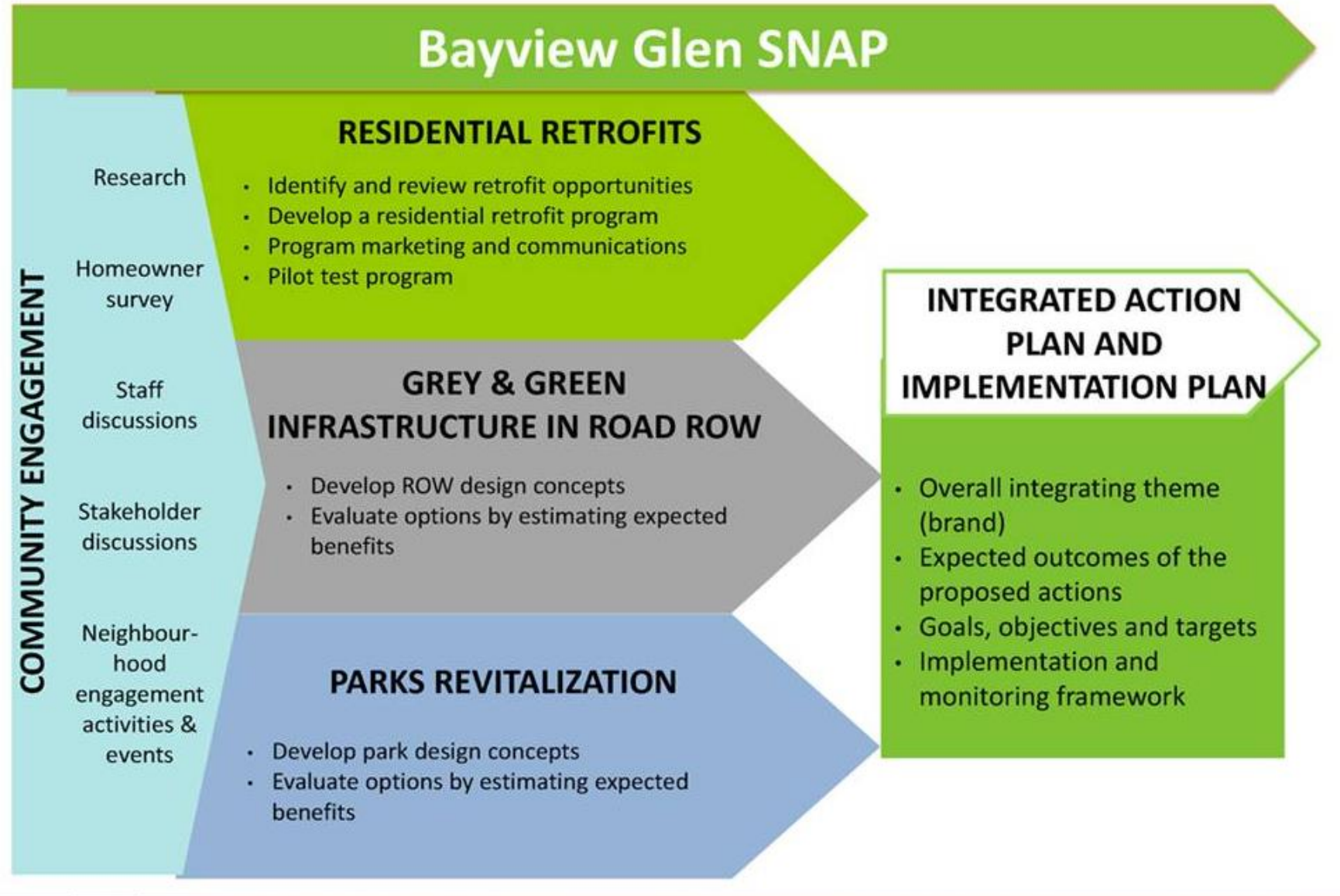
- Install a solar powered pool pump
- Install a solar pool heater
- Convert to salt water pool system that is healthier for me and the environment
- Drain my pool into the sanitary sewer and not the stormwater sewer
- I don't have a pool

Trees

- Plant a tree to provide shade over my home
- Plant trees and shrubs that absorb a lot of water such as and Willows and Dogwoods

Other

- SNAP: Bayview Glen (Markham)

Bayview Glen Sustainable Neighbourhood Retrofit Action Plan (SNAP)

Ontario

[BACK TO MAP / SEARCH CATEGORIES](#)
[BACK TO AWARDS OF EXCELLENCE PAGE](#)

[Google Street View](#)

2016 National Award | New Directions | Conceptual Work

Bayview Glen Sustainable Neighbourhood Retrofit Action Plan (SNAP)
Schollen & Company Inc.
The Bayview Glen Sustainable Neighbourhood Retrofit Action Plan (SNAP) was initiated by the TRCA and the City of Markham to create a sustainability strategy for an established suburban community. The SNAP proposed

- SNAP: Bayview Glen (award winning!)

A-B-C-D-Evolution[®]

USUAL PRACTICE
NO COMMUNICATION

BETTER PRACTICE
SOME COMMUNICATION

BEST PRACTICE
WORKING TOGETHER

- De Toronto-aanpak: sociaal & technisch & alle schaalniveaus (complex dus!)

Thema 'Complexiteit' – Interactieve sessie

Uitgangspunten interactieve sessie

- Wij denken dat complexiteit kansen biedt: 'Eenvoudig wordt het toch niet'
- Ingrediënten van het Fusie van Belangen gedachtegoed en ervaringen in Toronto
- In groepen: Obstakels en kansen bespreken aan de hand van vier casussen uit Apeldoorn
- Terugkoppeling plenair: generieke inzichten (niet alleen toepasbaar op de vier casussen)

Thema 'Complexiteit'

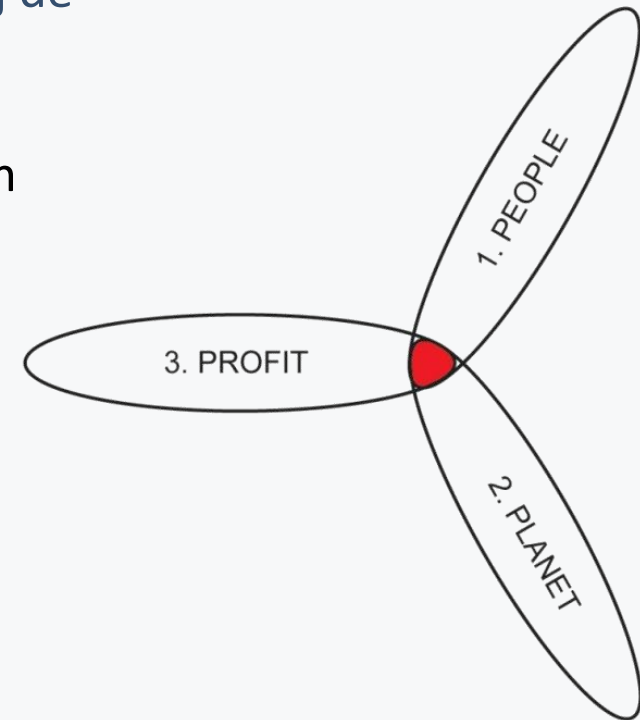
Interactieve sessie

- Er worden 33 deelnemers verwacht, een deel van het programma vindt plaats in deelsessies in vier groepjes
- Vier wijken in Apeldoorn dienen als casus: de wijken verschillen in type bebouwing (ligging, leeftijd, gebruik openbare ruimte), omvang, sociale structuur (leeftijdsopbouw bewoners, sociaal-economische status bewoners, sociale cohesie in de wijk, samenwerking in de buurt, gedeelde waarden) en de mate van betrokkenheid bij de energietransitie in de wijk
- Interactieve sessie: Gericht op dilemma's / vraagstukken die uit de vier wijken naar voren komen
- Wat willen de mensen in de wijk? Welke duurzaamheidsthema's spelen dan een rol? Met wie / hoe kan/wil men dat bereiken?

Thema 'Complexiteit' – drie vragen om te bespreken in groepen

Vraag 1: Denk aan het Fusie van Belangen gedachtegoed en de drie lagen van de complexiteit en verplaats je in de betrokkenen bij de casus:

1. Complexiteit gezien vanuit de wensen/houding/kennis van betrokken belangenhouders
2. Complexiteit gezien vanuit de demografische, sociale en technische kenmerken van de wijk
3. Complexiteit gezien vanuit de nationale en regionale doelstellingen en institutionele kaders versus bottom-up processen

Inventariseer: Wat willen de mensen in deze casus?

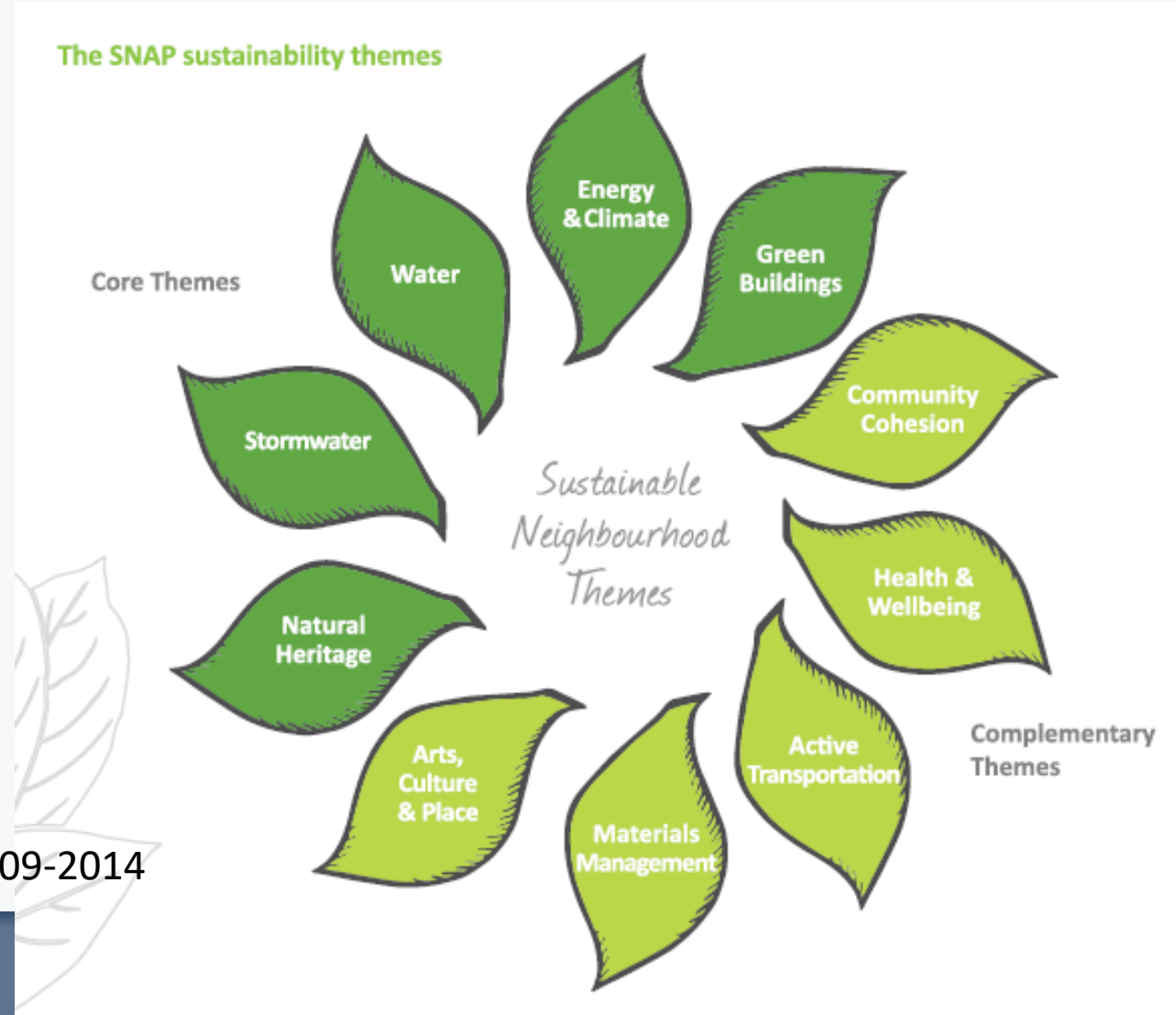
Thema 'Complexiteit' – bespreken in vier groepen

Vraag 2: Denk aan de verschillende duurzaamheidsthema's uit de SNAP aanpak

Welke duurzaamheidsthema's spelen bij de casus een rol, uitgaand van de inventarisatie van vraag 1?

Maak samen een collage van 'blaadjes'. Er mogen nieuwe thema's worden toegevoegd en thema's worden weg gelaten.

Bron afbeelding: SNAP Five Year Program Review 2009-2014

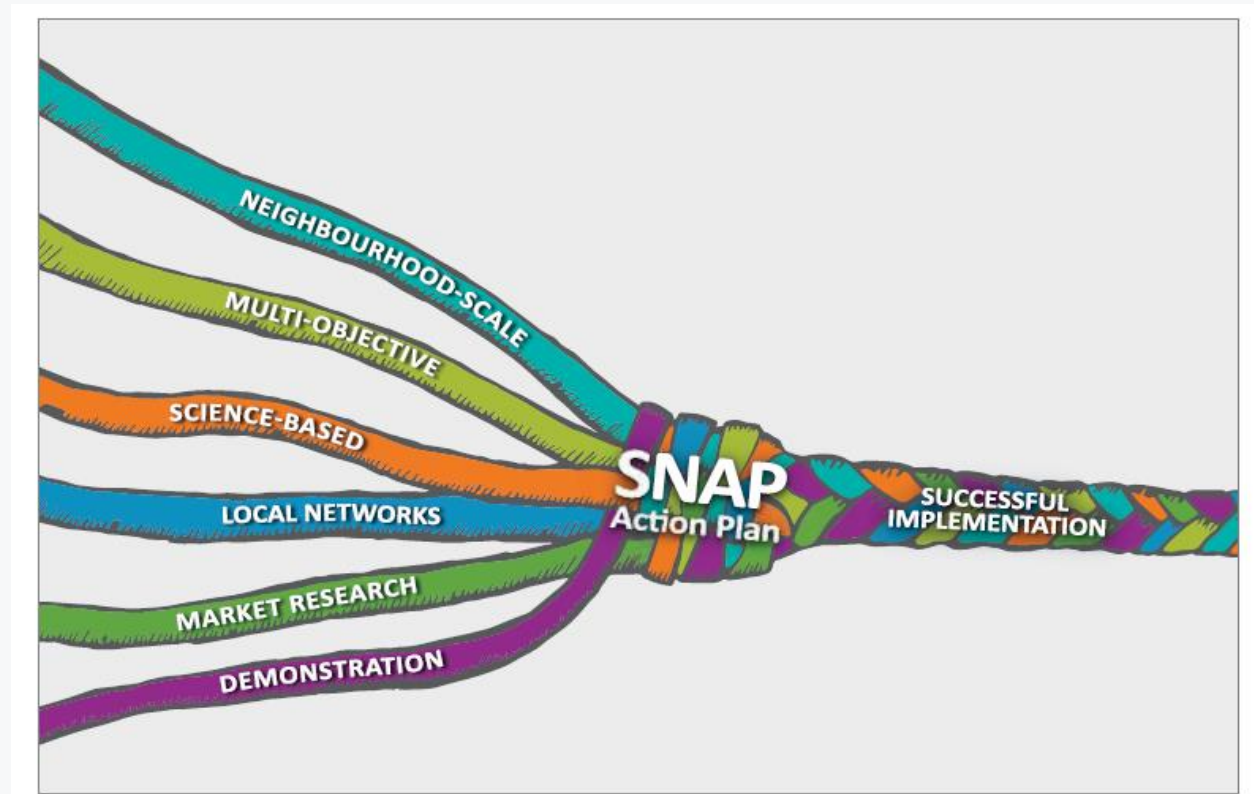

Thema 'Complexiteit' – bespreken in vier groepen

Vraag 3: Hoe kunnen de in vraag 2 benoemde duurzaamheidsthema's worden opgepakt op een manier waarbij de belangen van de mensen (vraag 1) worden behartigd?

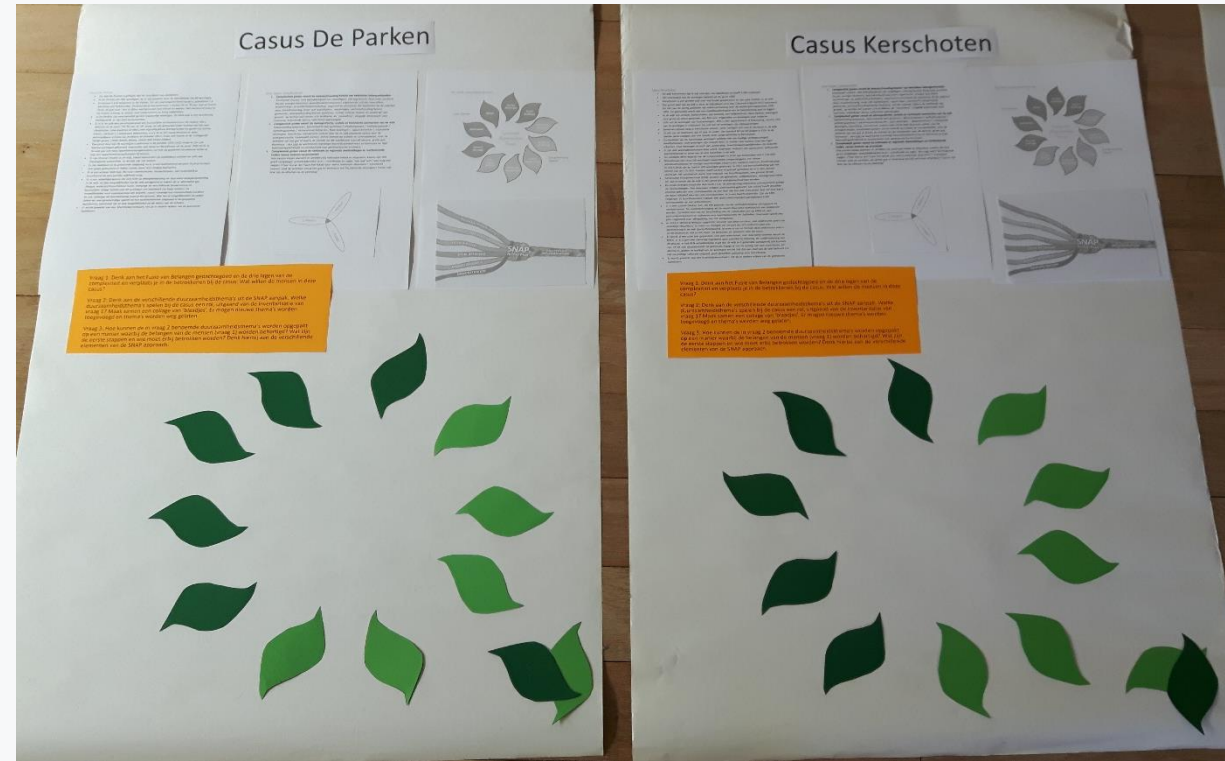
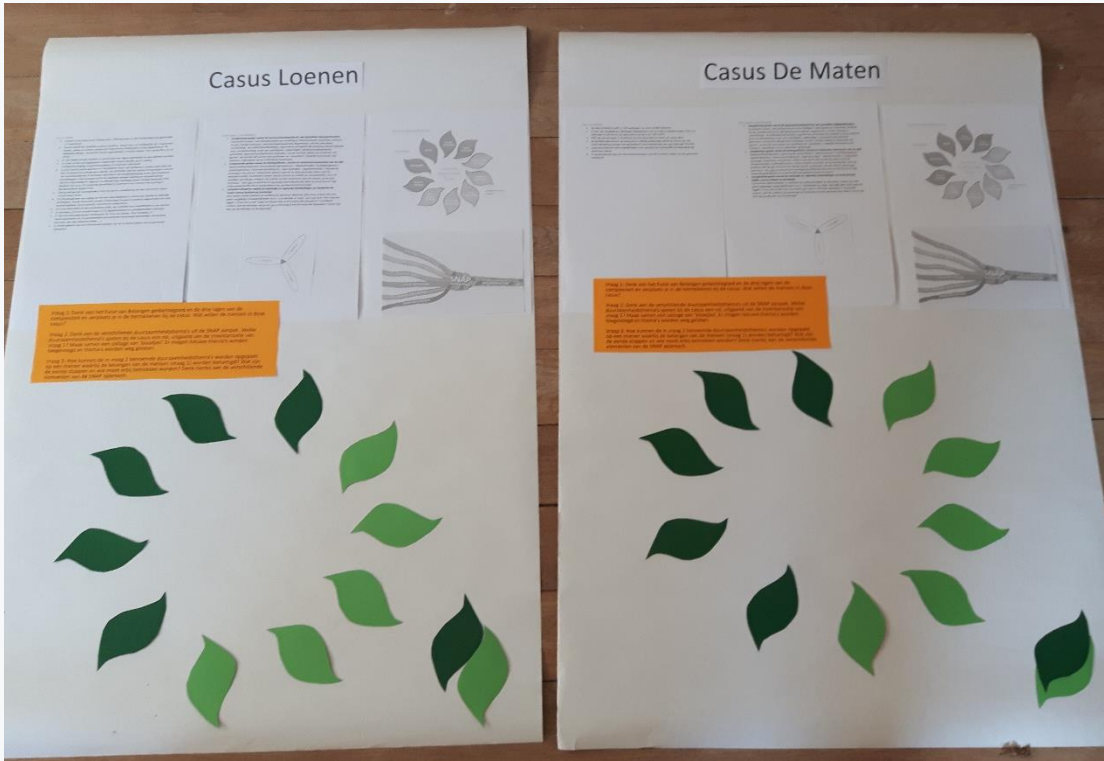
Wat zijn de eerste stappen en wie moet erbij betrokken worden?

Denk hierbij aan de verschillende elementen van de SNAP approach

Bron afbeelding: SNAP Five Year Program Review 2009-2014

Thema 'Complexiteit' – bespreken in vier groepen

Plenaire terugkoppeling

resultaten per groep, generieke inzichten, overeenkomsten en verschillen van de casussen, kansen en obstakels, discussiepunten